

CILJEVI ODGOJA I OBRAZOVANJA

Sveučilište Jurja Dobriše u Puli

Didaktika

Dr.sc. Elvi Piršl

Marina Diković, znanstvena novakinja

Uvod

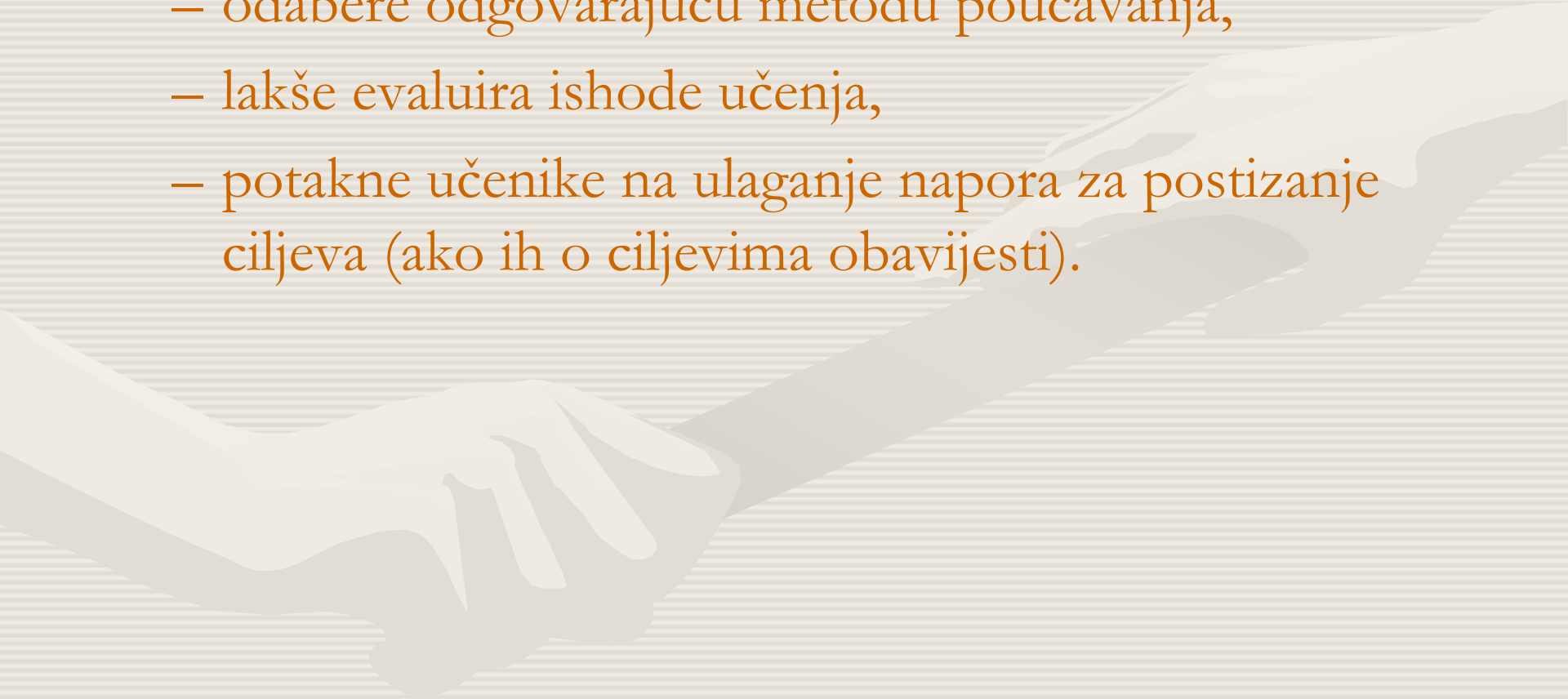
- Poučavanje i učenje povezani su, ali nezavisni procesi. Ponekad poučavanje vodi do učenja, ali ne uvijek.
- Gage i Berliner (1920.) navode pet osnovnih zadataka koje obavljaju nastavnici:
 1. izabiru svoje ciljeve, s obzirom na
 2. razumijevanje svojih učenika
 3. razumijevanje prirode njihova razvoja,
 4. izabiru i primjenjuju odgovarajući način poučavanja
 5. evaluiraju učenje učenika.

- Nastavnici trebaju dobro poznavati razvojne specifičnosti učenika ali isto tako i njihove osobine, posebno intelektualne sposobnosti i izvore motivacije koji određuju njihovo angažiranje i ustrajnost u učenju.
- *Metode poučavanja* koje odabiru moraju odgovarati opaženim osobinama učenika.
- *Evaluacija* postignuća učenika važna je povratna informacija učenicima koja je osnova za eventualno preusmjeravanje u ponašanju, ali i važan poticaj za angažiranje u aktivnostima učenja.

1. CILJEVI POUČAVANJA

- **Određivanje ciljeva** logičan je početak procesa poučavanja. Nastavnik sebi postavlja pitanja:
 - Što želim da učenici nauče? Kako će se promjene manifestirati u ponašanju?
- Većina stručnjaka u obrazovanju smatra da je određivanje ciljeva poučavanja korisno, čak nužno. Naime, što su jasniji ciljevi bolji su i rezultati poučavanja.

- Ciljevi poučavanja omogućuju nastavniku da:
 - odabere odgovarajuću metodu poučavanja,
 - lakše evaluira ishode učenja,
 - potakne učenike na ulaganje napora za postizanje ciljeva (ako ih o ciljevima obavijesti).

- Ciljevi nastave - određene namjere i pomaci u učenju i obrazovanju, odnosno pomaci u razvoju učenika koji se odvijaju u nastavnom procesu.
- Ciljevi nastave - proizlaze iz odgojno-obrazovnih ciljeva škole, a oni su utemeljeni u društveno-ekonomskim potrebama i razvojnim tendencijama i drugim čimbenicima.
- U ciljevima nastave očituju se tendencije o učinkovitosti nastavnog procesa.
- Cilj nastave osigurava bitnu ulogu usmjeravanja nastavnog procesa.

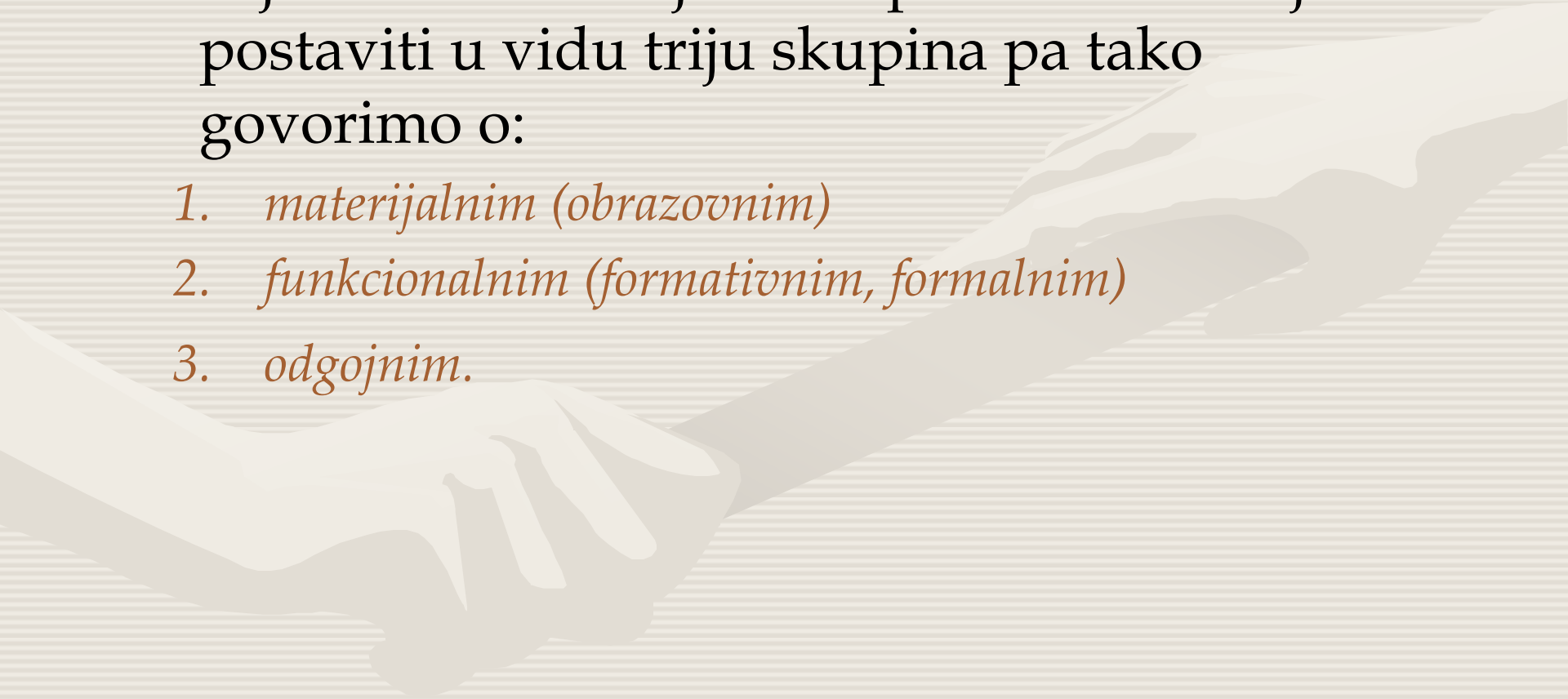
2. CILJEVI POUČAVANJA

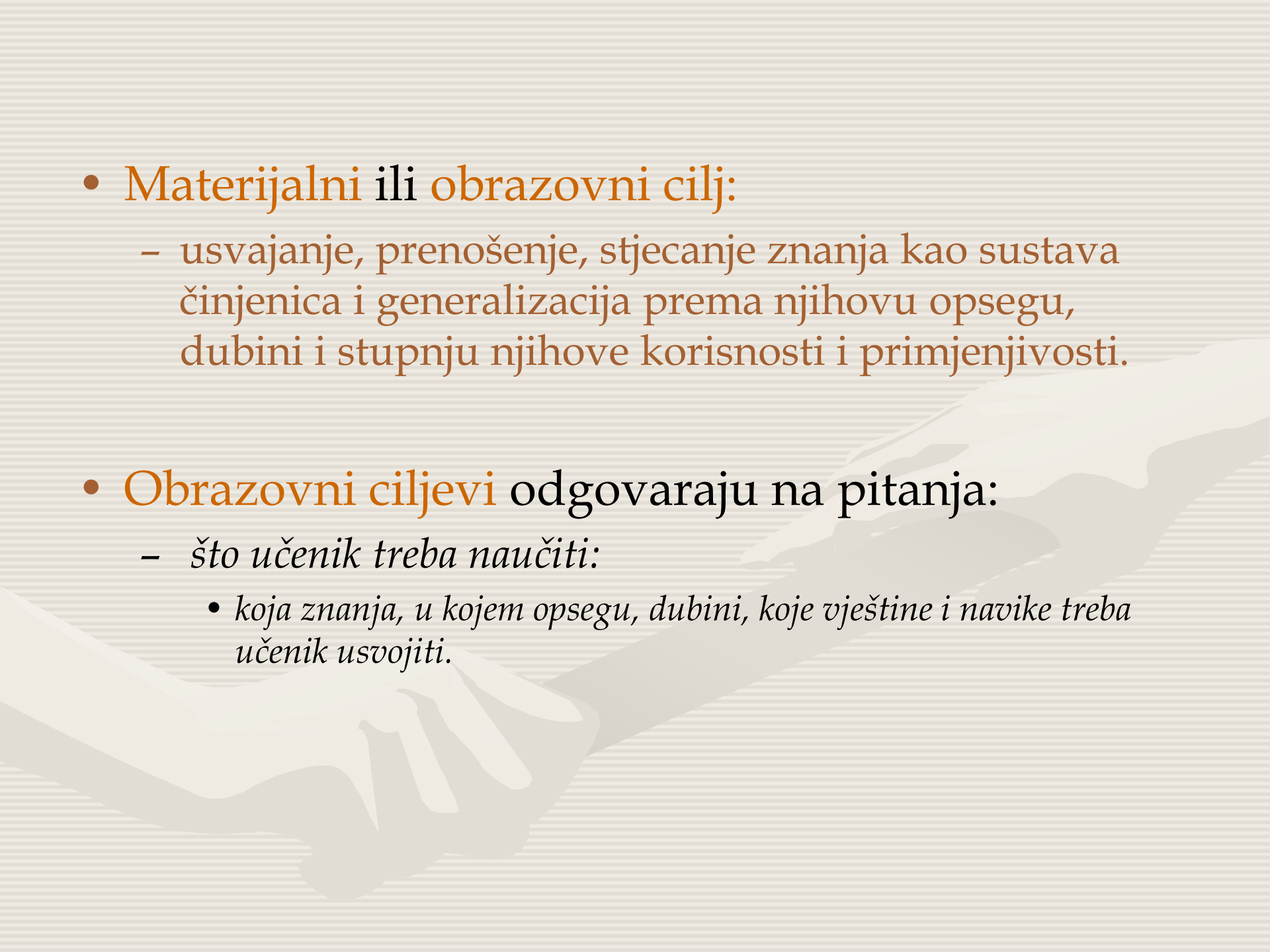
- Ciljevi nastave imaju svoj pravi smisao kada su operacionalizirani u posebnim i pojedinačnim ciljevima i zadacima nastave.
- Često se zadaci *odnose na navođenje sadržaja nastave*, a ne na **kognitivne**, **psihomotorne** i **afektivne** aktivnosti učenika u procesu učenja tih sadržaja. Isto tako u ciljevima nastave *više se navode aktivnosti nastavnika*, a mnogo manje **promjene** do kojih bi trebalo doći u procesu učenja i nastave u učenika.

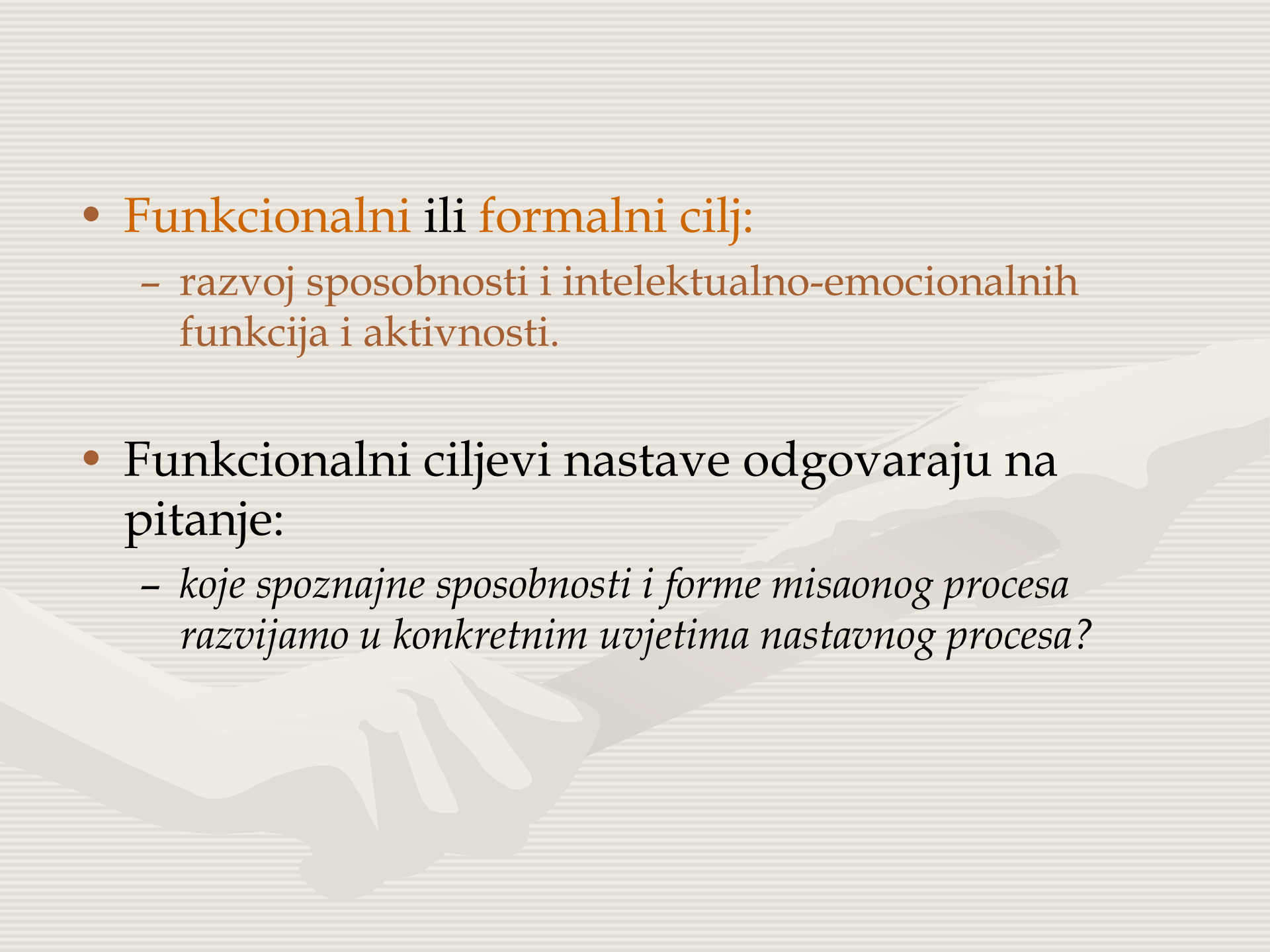
- I u situacijama kada se navode aktivnosti učenika i njegov intelektualni, psihomotorni i afektivni angažman (opažanje, logičko zaključivanje, kritičko i stvaralačko mišljenje, primjena stečenog znanja i slično) **nedostaje:**
 - što je predmet opažanja,
 - kritičkog mišljenja, primjene,
 - koje su konkretne intelektualne i druge aktivnosti,
 - u kojim će etapama i pomoću koje tehnologije i strategija učenik doći do postavljenih zadataka misaone i druge aktivizacije.

- Tradicionalna didaktika pokušala je problem ciljeva nastave i njihove operacionalizacije postaviti u vidu triju skupina pa tako govorimo o:

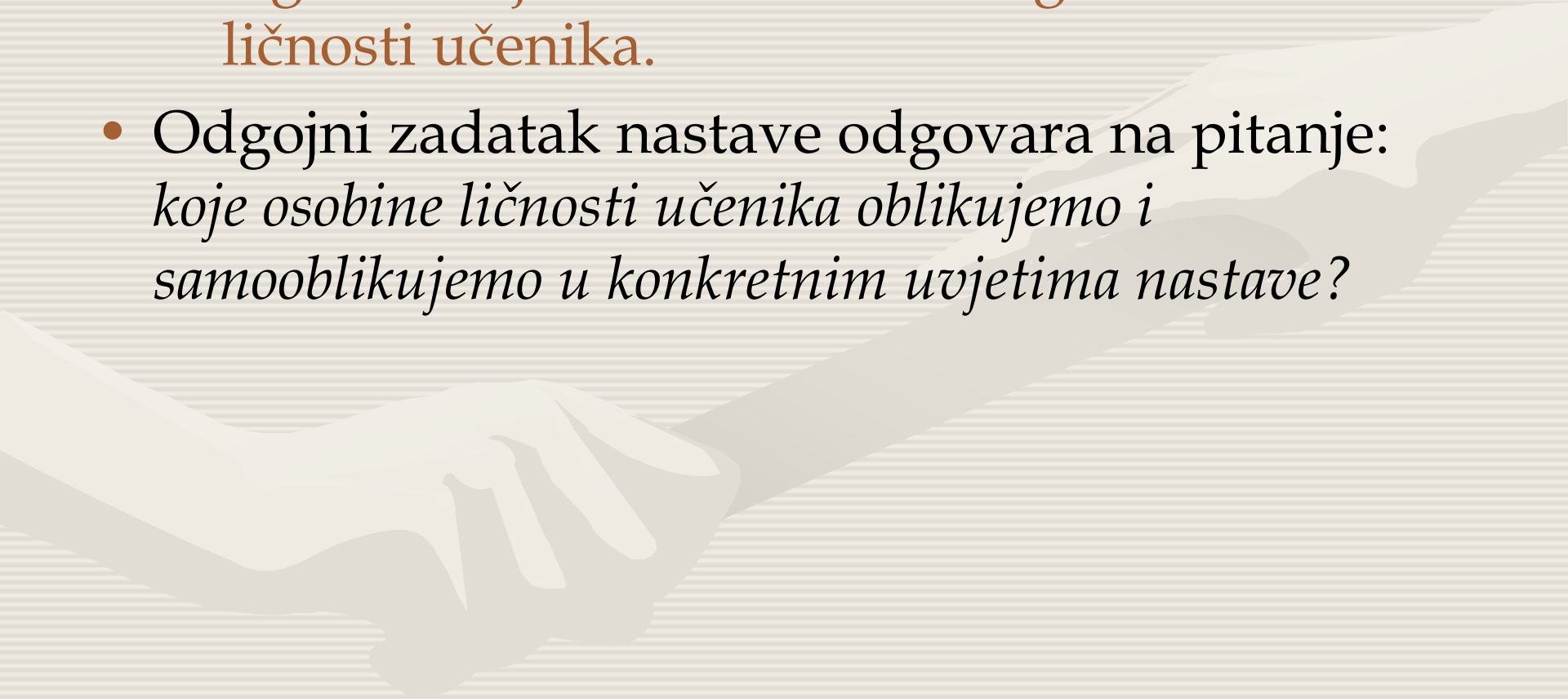
1. *materijalnim (obrazovnim)*
2. *funkcionalnim (formativnim, formalnim)*
3. *odgojnim.*

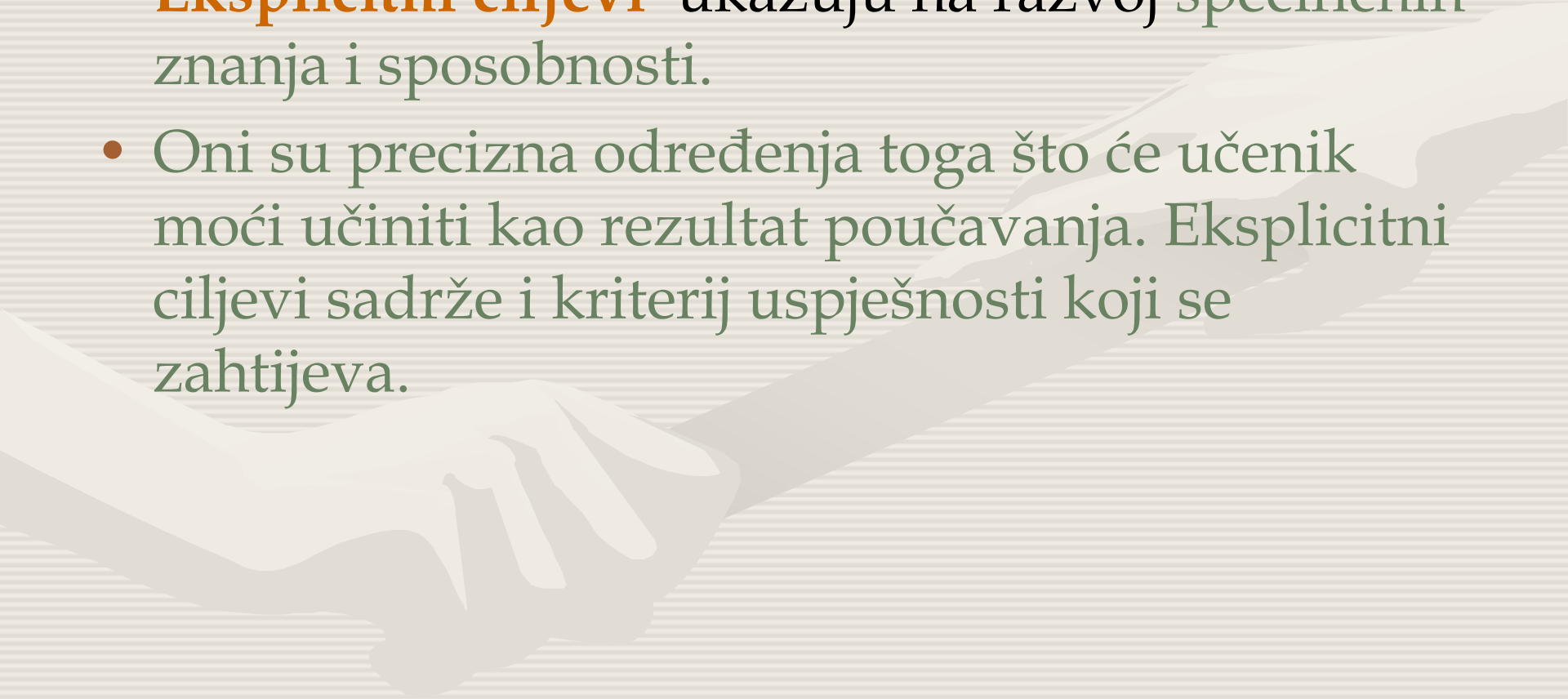
-
- **Materijalni ili obrazovni cilj:**
 - usvajanje, prenošenje, stjecanje znanja kao sustava činjenica i generalizacija prema njihovu opsegu, dubini i stupnju njihove korisnosti i primjenjivosti.
 - **Obrazovni ciljevi** odgovaraju na pitanja:
 - *što učenik treba naučiti:*
 - *koja znanja, u kojem opsegu, dubini, koje vještine i navike treba učenik usvojiti.*

-
- Funkcionalni ili formalni cilj:
 - razvoj sposobnosti i intelektualno-emocionalnih funkcija i aktivnosti.
 - Funkcionalni ciljevi nastave odgovaraju na pitanje:
 - *koje spoznajne sposobnosti i forme misaonog procesa razvijamo u konkretnim uvjetima nastavnog procesa?*

- **Odgojni cilj**
 - formiranje i samoformiranje ličnosti učenika;
 - izgrađivanje karakternih i drugih osobina ličnosti učenika.
- Odgojni zadatak nastave odgovara na pitanje:
*koje osobine ličnosti učenika oblikujemo i
samooblikujemo u konkretnim uvjetima nastave?*

- Navedeni ciljevi su vrlo općeniti.
- **EksPLICITNI ciljevi** ukazuju na razvoj specifičnih znanja i sposobnosti.
- Oni su precizna određenja toga što će učenik moći učiniti kao rezultat poučavanja. EksPLICITNI ciljevi sadrže i kriterij uspješnosti koji se zahtijeva.

Vrsta cilja	Primjeri
Obrazovni ciljevi	Učenik mora znati dobro čitati.
	Učenik treba poznavati povijest Hrvatske.
	Učenik treba razumjeti zbrajanje.
EksPLICITNI ciljevi poučavanja	Učenik će znati odrediti glavnu misao kratke priče.
	Učenik će znati nabrojiti do pet hrvatskih kraljeva i opisati njihovu povijesnu ulogu.
	Od 10 zadataka zbrajanja troznamenkastih brojeva učenik će točno riješiti 80% zadataka.

2. 1. Kriteriji za formuliranje ciljeva poučavanja

- Različiti su načini pisanja ciljeva poučavanja. Mager (1985.) predlaže tri glavne komponente koje treba sadržavati cilj poučavanja:
- **Termini ponašanja** – jasno i eksplicitno objašnjenje što se poučavanjem želi postići daju opisi ponašanja koje će učenik moći izvesti nakon poučavanja.
- Termini ponašanja izražavaju vrste zadataka koje učenik treba riješiti (npr. napisati, nabrojiti, riješiti). Treba izbjegavati nejasne pojmove kao znati, razumjeti...

- **Situacija ili uvjet izvođenja** – *treba biti definiran.*
 - Primjer uvjeta izvođenja je:
 - «Bez upotrebe bilježaka student treba znati izračunati aritmetičku sredinu.»
- **Kriterij ili razina izvođenja** – da bi cilj bio potpuno jasan, potrebno je odrediti minimalnu prihvatljivu razinu izvođenja.
 - Npr. student mora navesti tri komponente cilja poučavanja.

3. TAKSONOMIJA CILJEVA

- Za klasificiranje obrazovnih ciljeva sastavljene su različite *taksonomije obrazovnih ciljeva*.
- Međutim, što je **taksonomija**?
- Općenito taksonomiju možemo definirati kao konceptualnu shemu koja omogućava raspoređivanje, sistematizaciju događaja s obzirom na određeni princip klasifikacije. Među najpoznatijim klasifikacijama zadataka nastave je *Bloomova* taksonomija obrazovnih ciljeva.

- Osnovni cilj Bloomove taksonomije ogleda se u izradi svrhovitog i dosljednog sustava koji bi polazio od logičko-sadržajnih, pedagoških i psiholoških zakonitosti i principa učenja i poučavanja uopće.
- Također, svrha ove taksonomije je da olakša jednoznačno sporazumijevanje na području operacionalizacije ciljeva i zadataka odgojno-obrazovnih procesa, s posebnim naglaskom na područje nastave.

- U Bloomovoj taksonomiji razlikujemo tri područja:
kognitivno, psihomotorno i afektivno.
- Kognitivno, spoznajno područje sastoji se od šest glavnih obrazovnih rezultata:
 - poznavanje, shvaćanje, primjena, analiza, sinteza i vrednovanje, a svaka od njih se dijeli u podkategorije (*znanje pojedinosti, terminologija, nazivi pojmova i simboli, spoznavanje pravila, konvencija, tendencija i redoslijeda, i sl.*).
- Za kognitivne strategije mogli bismo reći da su to opći načini postupanja u rješavanju različitih intelektualnih zadataka, odnosno da predstavljaju posebnu vrstu intelektualnih vještina (prepoznavanje, dosjećanje, prosuđivanje, uspoređivanje, itd.).

- Područje **psihomotornog ponašanja** temelji se na psihomotornoj koordinaciji koja predstavlja bitnu komponentu svake fizičke aktivnosti. Odgojno-obrazovni proces mora biti usmjeren ne samo prema sve sigurnijoj i preciznijoj koordinaciji pokreta, već i prema svakoj aktivnosti koja u sebi ima motoričke aspekte.

- Predložena taksonomija obuhvaća pet kategorija:
 1. imitacija,
 2. manipulacija,
 3. točnost (preciznost),
 4. koordinacija,
 5. usvajanje - jedne «druge prirode».
- Za razliku od obrazovanja kojima se uče i razvijaju kognitivna svojstva i stječu aspekti **psihomotornog ponašanja**, odgojem se stječu svojstva za koja su bitna afektivna ili konativna (voljena) dimenzija.
- To su: **vrijednosti, stavovi, interesi i navike**.

Kategorije	Termini ponašanja
1. Znanje: Sposobnost doziva prethodno naučenih informacija <i>Primjer:</i> nabrojiti 3 komponente ciljeva poučavanja	Nabrojiti, definirati, prepoznati, imenovati, dosjetiti se.
2. Razumijevanje: Sposobnost razumijevanje značenja naučenih informacija. <i>Primjer:</i> navesti karakteristike robovlasničkih društava	Interpretirati, objasniti, predvidjeti, sumirati
3. Primjena (nakon što je pokazano – kako): Sposobnost upotrebe naučenoga u konkretnoj situaciji. <i>Primjer:</i> Izračunati vrijednost nepoznanice u jednadžbi. .	Demonstrirati, riješiti, upotrijebiti, izračunati, zaključiti, primijeniti.

4. Analiza: Sposobnost analiziranja situacije (eksperimenta, studija slučaja, i sl.) na sastavne elemente (jedinice) radi boljeg razumijevanja organizacijske strukture odnosno njezinog djelovanja (funkcioniranja). <i>Primjer:</i> Usporediti društvene, političke i kulturne promjene u kapitalizmu.	Razlikovati, kategorizirati, razdvojiti, skicirati, identificirati, usporediti.
5. Sinteza: Sposobnost kombiniranja dijelova (elemenata) u novu cjelinu. Riješiti problem koji nije rutina, Napisati esej, izvješće, argumentirati, biti kritičan. Izrada postera, “lealfeta”, prezentacije. Stvaranje novih ideja, hipoteza, strategija. Dati konstruktivne primjedbe za poboljšanje nove (postojeće) situacije ... <i>Primjer:</i> Napisati priču na zadanu temu.	Kreirati, organizirati, sastaviti.
6. Evaluacija: Sposobnost prosuđivanja (procijenjivanja) određene aktivnosti, plana, tvrdnje, ideje, povijesnog pogleda ili događaja, znanstvenog eksperimenta. Evaluacija uključuje evaluaciju osobnog rada, kao i vlastitih snaga, mogućnosti, slabosti, htjenja... <i>Primjer:</i> Prosuditi vrijednost priče.	Ispitivanje, kritiziranje; uspoređivanje, zaključivanje, prosuđivanje.

- **Visoki kognitivni zahtjevi** – zahtijevaju istančan stupanj analiziranja, sintetiziranja, kreiranja, uspređivanja, kritičkog argumentiranja.
- **Niski kognitivni zahtjevi** – ne zahtijevaju dublje razmišljanje kod učenika, već oni postaju izoliran čin, nema povezivanja i nadograđivanja poznatog s nepoznatim.